

2024 metų
rugpjūčio 8 d.
Nr. 14 (1313)
Kaina - 2,00 Eur
ISSN 1392-2092
34-iejį leidimo metai
www.zpasaulis.lt

žalioji PASAULIS

LAIKRAŠTIS NEPAMIRŠTANTIEMS ATEITIES

The green world • Die grüne Welt • Le monde vert • El mundo verde

Kęstutis TURONIS (Vilnius)

Telšiai - Žemaitijos perlas

Apie tai skaitykite 2 p.

Rita BALSEVIČIŪTĖ (Aukštadvaris)

Medinių kryžių fotografijų paroda

Atsiverskite 9 p.

Ineta STRAVINSKAITĖ (Kazlų Rūda)

Branduolinis atliekynas

Apie tai skaitykite 14 p.

Rima VOVERYTĖ (Dusmenys)

Varijų kaimo šventė

Atsiverskite 16 p.

Amūrinis tigras

Lietuvos zoologijos sodo archyvo nuotrauka

Kaip gyveni, baltasis zuiki?

Vytautas RIBIKAUSKAS

Per Lietuvą eina baltojo kiškio arealo pietinė riba, todėl šių žvėrelių mūsų miškuose nėra gausu. Lietuvoje baltukai mėgsta įsikurti tundrą primenančių aukštapelkių pakraščiuose.

Gyvena baltieji kiškiai ir prie pat Kauno prigludusioje Dubravos girioje, kur šių žvėrelių apskaita vykdyta nuo 1968 iki 2002 m. Daugiausiai baltųjų zuikių, apie 60, Dubravos girioje gyveno tarp 1971 ir 1975 m. Vėliau šių žvėrelių sumažėjo iki 20-30 ir kiek pagausėjo (apie 50) 1999-2002 m.

Žinoma, baltųjų kiškių apskaita nėra labai tiksli. Pagal

Lietuvos miškuose nedaug šių zuikių

pėdsakus sniege šiuos žvėrelius suskaičiuoti keblu, nes girioje žiemos metu gyvena nemažai ir pilkųjų zuikių.

Nukelta į 12 p.

Kitame numeryje:
(išeis 2024 09 05)

Lietuvos upių salos

Upių salos svarbios keletu aspektų. Visų pirma – hidrologiniu. Salų susiformavimas vagoje rodo, kad srautas perneša didelį nešmenų kiekį, apie kurį iš dalies galima

spręsti iš salų gausos bei jų užimamo ploto upės vagoje. Neturint duomenų apie upės kietąjį nuotėkį, iš dalies apie jį galima spręsti pagal upės vagoje suklostytas salas.

Amūrinis tigras Edas

Tadas BRUŽAS

Lietuvos zoologijos sodas

2024-07-29 Lietuvos zoologijos sode buvo minima Pasaulinė tigrų diena. Lankytojai buvo kviečiami susipažinti su Lietuvos zoologijos sode laiko-

Jis kviečia susipažinti artimiau

mu itin nykstančios rūšies Amūrinio tigrų patiną Edu.

Išskirtinis šio gyvūno pristatymas vyko tik tą dieną šalia tigrų voljero esančio viršutinėje zoolo-

gijos sodo dalyje.

Ši rūšis yra itin nykstanti, o laisvėje gyvena vos apie 500 Amūrinių tigrų.

Nukelta į 5 p.

Rita GRINIENĖ

Baltijos aplinkos forumas

2024-07-27 Rupkalvių kaime (Šilutės r.) įvyko vienas originaliausių vasaros renginių – Nacionalinis

Dalgis nurungė trimeri

šienpjovių čempionatas. Čia išrinkti metų šienpjoviai, dalgiu šienaujantys greičiausiai ir kokybiškiausiai.

Daugiausiai intrigų kėlusio „Metų šienpjovio“ nominacija nušėbino – titulą išsaugojo praėjusių metų nugalėtojas vietinis Arūnas Kakta, vien dėl išskirtinės kokybės pralenkęs čempionate įspūdingą greitį demonstravusį šienpjovį iš Tauragnų Mindaugą Žvinklį bei kitus konkurentus. Azartiškoje

2024-ųjų šienpjovių titulą išsaugojo šilutiškis

Arūnas KAKTA

dalgio ir trimerio kovoje vėl laimėjo dalgis. Draugiškoje šienpjūtėje šalia šienpjovių su dalgiu stoji ir žemės ūkio ministras Kęstutis Navickas.

Nukelta į 4 p.

Dalgis nurungė trimerių

Rita GRINIENĖ
Baltijos aplinkos forumas

Atkelta iš 1 p.

„Šiomet kova dėl titulų buvo ypatingai įdomi. Visus nustebino šienpjovys Mindaugas Žvinklys, atsigabėjęs savo gamybos dalgį, kuris atrodo kaip lanko ir dalgio hibridas. Jis tiesiog skriete nukriėjo trasa. 100 metrų įveikė per 8 minutes. Visi jau galvojo, kad jam lygių šiomet nebus. O štai teisėjams įvertinus kokybę rezultatai kai kuriose kategorijose pasikeitė. Nepaprastai greitai ir kokybiškai šienavo metų šienpjovė tapusi Seda Bukauskienė. Ji ne tik sudalyvavo, ko gero, visose įmanomose varžybose, o ir aplenkė didžiąją dalį šienpjovių vyrų“, – įspūdziais dalinosi Nacionalinio šienavimo čempionato iniciatorius, „Baltijos aplinkos forumo“ vadovas, gamtininkas Žymlantas Morkvėnas.

Čempionate - 50

Su dalgiais į Rupkalvių kaimą susirinko 50 čempionato dalyvių iš Vilniaus, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Šiaulių, Plungės, Alytaus, Utenos, Šilutės, Ukmergės, Vilkaviškio, Panevėžio, Kelmės ir kitų rajonų, juos atlydėjo aistringos palaikymo komandos. Gausus būrys atvyko iš Kėdainių – beveik pilnas autobusas šienpjovių ir juos palaikančiųjų. Geros nuotaikos nestokojanti dzūkų komanda „Švendubrė“ šiomet ir vėl visus stebino ypatingu dėme-

2024-ųjų šienpjovio titulą išsaugojo šilutiškis Arūnas KAKTA

siu savo aprangai ir autentiškoms detalėms – rungtyniavo pasipuošę vyžomis, lininiais rūbais ir vainikais. Susižavėjimą kėlė Degučių kaimo folkloro kolektyvo „Pilutė“ pasirodymas. Jie lankytojus žavėjo ne tik dainomis bei šokiais. Dainininkas Algimantas Anužis ekspromtu sugalvojo dalyvauti varžybose „Nuo stalo prie dalgio“, o jo kolegės čiupo dalgį ir stojo į finalinį renginio momentą – draugišką šienpjovių pradalgę. Kartu su pasipuošusiais šienpjoviais šioje savotiškoje garbės eisenoje, kurioje demonstruojamas senovinis šienapjūtės būdas, šienavo ir žemės ūkio ministras – Kęstutis Navickas.

Čempionate sveikinimo žodį tarė Šilutės rajono meras Vytautas Laurinaitis. Renginyje dalyvavo ir Vyriausybės kanclerė – Giedrė Balčytė.

Mėgėjų varžybose „Nuo stalo prie dalgio“ nugalėjo Zigmantas Kazragys iš Klaipėdos. Dailiojo šienavimo čempionu tapo Alfonsas Maniokas iš Kėdainių rajono. Nors kovoje tarp trimerio ir dalgio šiomet greitesni buvo trimerio meistrai, laurus galiausiai susižėrė

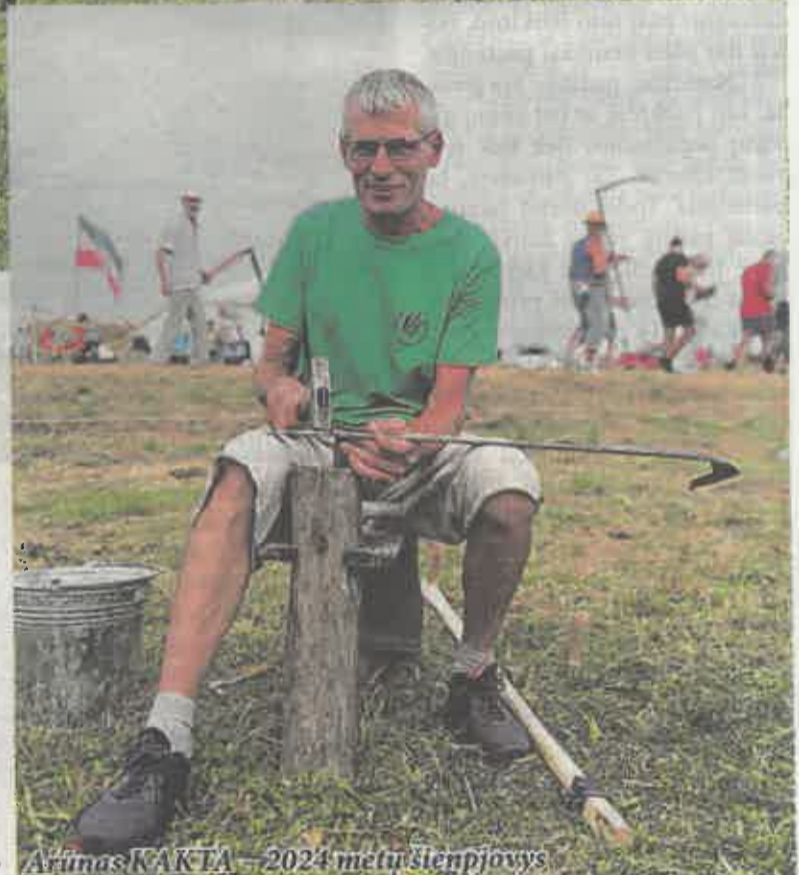
Trimeris prieš dalgį

šienpjoviai, pademonstravę aukštesnę šienavimo kokybę. Pirmąją vietą laimėjo Vytautas Braciška iš Kėdainių rajono.

Taip pat apdovanotas jauniausias šienpjovys – 14 metų Jonas Pozlevič ir vyriausiasis – Alfonsas Maniokas, kuriam 82 metai. Specialų titulą „Stilius ir mada“ pelnė komanda „Švendubrė“.

Šienpjoviai rungsis Pasaulio šienpjovių čempionate

Čempionato metu keturiems geriausiai pagrindinėse komandinėse varžybose pasirodžiusiems šienpjoviams buvo įteiktas specialus prizas – kvietimai į Pasaulio šienpjovių čempionatą, kuris vyks rugsėjį Bėbros nacionaliniame parke,

Arūnas KAKTA – 2024 metų šienpjovys

Kai kurie dalyviai ir tautinį kostiumą dėvėjo

Šienavo ir Kęstutis NAVICKAS

Lenkijoje. Toks renginys kaimyninėje šalyje vyks jau 19-tą kartą. Kelialapius laimėjo „Skriejančių dalgių“ titulą už greičiausią šienapjūtę pelnę Mindaugas Žvinklys ir Seda Bukauskienė, „Kokybė garantuota“ apdovanojimą už kokybiškiausiai atliktą rungtį gavę Kęstutis Martinukas ir Petras Grabys.

„Praėjusiais metais mes su keturiomis komandomis iš Lietuvos buvome šiame čempionate. Pernai geriausiai pasisekė netikėtai varžybose sudalyvauti sugalvojusį Vaivai Savickei iš Kretingalės. Dėl puikios šienavimo kokybės ji pelnė geriausias šienpjovės titulą. Visi lietuviai išsiskyrė aukšta šienavimo kokybe. Tačiau vykstant į šias varžybas svarbu įvertinti kiek kitokias šio čempionato taisykles.

Nukelta į 9 p.

Visi šienpjoviai, susažiuavę į 2024-ųjų čempionatą

Šienavimo pamokos

Medinių kryžių fotografijų paroda

Rita BALSEVIČIŪTĖ,
Dzūkijos-Suvalkijos
saugomų teritorijų vyr. specialistė;
Dr. Alė POČIULPAITĖ

Mediniai kryžiai – mažosios architektūros statiniai. Jie įsikomponavo į mūsų kraštovaizdį ir tapo jo dalimi. Medinių kryžių darymas yra viena iš liaudies meno šakų. Tradicinė kryžių statyba susijusi su tam tikrais žmonių tikslais: mirusiems kapuose, namų ar kaimo apsaugai, padėkos ar malonių prašymui.

Humanitarinių mokslų daktarė Alė Počiulpaite rinko medžiagą, ruošė ir tyrinėjo visoje Lietuvoje šią meno rūšį. Ji daug dirbo

kad tradicinių kryžių statyba nebuvo nutrūkusi net Rusijos imperijos nei Sovietų sąjungos valdymo Lietuvoje metu. Kaip žinoma, tokie statiniai buvo draudžiami, net naikinami. Šie paminklai pamažu

tuvos kultūrai keturis šimtmečius ir išliko iki XXI amžiaus.

Kryždirbystės paminklų buvusio Aukštadvario valsčiaus teritorijoje ieškota 2023 metų ekspedicijoje. Ekspedicijos metu daktarei Alei

trūkčių, nedekoruotų ar negausiai dekoruotų kryžių, pastatytų dvidešimto amžiaus antroje pusėje ir šiame amžiuje. Seniausių neišliko, dalis senesniųjų irgi nyksta, kaimų kapinaitėse esama ir nuvirtusių. Daugelyje kryžių įdėtos medinės Nukryžiuotojo skulptūros – tai graži šio krašto tradicija.

Neabejotinai unikalūs nedideli lauko rieduliai su negiliai išraižytais simboliniais ženklais ar kryželiais, randami kai kuriose kaimų kapinaitėse. Gali būti, kad tai iki mūsų laikų išlikę archajiški antkapiniai paminklai.

Daugiausia medinių kryžių didžiosiose – Aukštadvario ir Užuguosčio – kapinėse. Kaimų kapinaitėse jų vos vienas kitas, kai kuriose – nė vieno.

Labai įdomus ir galbūt vienas seniausių – kryžius su koplytėle kryžmoje Užuguosčio bažnyčios šventoriuje. Išsiskiria ir turtingo dekoru, deja, gerokai pairusio, kryžius Aukštadvaryje, Audriaus Ulicko sodyboje. Paminėtini Jono ir Vydo Kasparavičių paminklai kapinėse ir šventoriuose, Henriko Strumilos kryžius su Šv. Kazimiero skulptūra Užuguosčio aikštėje.

Dvidešimt parodos nuotraukų kviečia apžvelgti Aukštadvario kryždirbystės tradicijas.

Siekiant ekspozicijos teminio vieningumo, nerodomi pasaulietinio turinio Algimanto Sakalausko ir Petro Petronio darbai, savotiškai praturtinantys Aukštadvario miestelio erdves.

Iš surinktos fotografuotos medžiagos buvo atrinkti reikšmingi darbai ir paruošta fotografijų paroda „Mediniai kryžiai Aukštadvario apylinkėse“. Šiuo metu ši paroda eksponuojama Aukštadvario bibliotekoje, vėliau keliaus į Dzūkijos-Suvalkijos saugomų teritorijų direkcijos lankytojų centrus, Bijūnų, Užuguosčio, Vyšniūnų bibliotekas.

Parodos Aukštadvario bibliotekoje metu

igijo nacionalinio simbolio statusą.

Lietuvos kryždirbystė 2001 metais įrašyta į UNESCO žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo še-

devrų sąrašą. UNESCO pabrėžė, kad kryždirbystė atstovauja Lie-

Počiulpaitei talkino Dzūkijos-Suvalkijos saugomų teritorijų direkcijos specialistė Rita Balsevičiūtė. Aplankyta 18 vietovių, užfiksuota apie 70 medinių paminklų. Per šimtmetį – nuo 1923 m. – išnyko ne vienas kaimas, ne vienos kapinaitės, taigi sumažėjo ir kryžių.

Daugiausia – tradicinių kryžmiškų kryžių, kurių nemažai, ypač naujesniųjų, yra padarę nevietiniai meistras. Vietiniams, greičiausiai kaimo, kryždirbiams priskirtina dauguma aukštų, stambių kons-

Senojo Zabarauskų kaimo kryžiaus fragmentas

siekdama didelio tikslo – įrašyti Lietuvos kryždirbystę į UNESCO

žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo šedevrų sąrašą. Pasirodo,

devrų sąrašą. UNESCO pabrėžė, kad kryždirbystė atstovauja Lie-

Dalgis nurungė trimerių

Rita GRINIENĖ
Baltijos aplinkos forumas

Atkelta iš 4 p.

Lenkijoje pagrindinis dėmesys telkiamas į greitį, kokybę sąlyginai vertinama mažiau nei lietuviškame čempionate. Net neabejojame, kad šiemet mūsų šienpjoviams pavyks pasirodyti dar geriau. Linkime jiems didžiausios sėkmės, – pasakoja Ž. Morkvėnas. Gamtininkas taip pat pastebi, kad Lenkijoje šienavimo čempionatas, taip pat kaip ir Lietuvoje, vyksta meldinių nendrinukų buveinėse. Bėbros nacionalinis parkas yra viena svarbiausių šio reto paukščio gyvenamų vietų.

Skleisti šienavimo dalgiu idėją

Čempionato organizatoriai sako besidžiaugiantys, kad renginys įgyvendina savo misiją – skleidžia šienavimo dalgiu tradiciją.

„Mus labiausiai džiugina ne tik tie smagūs dalykai, kurie vyksta čempionato metu, bet ir – po jo. Įkvėpti šio renginio nuolatiniai čempionato dalyviai ne tik patys ima daugiau šienauti dalgiu, bet dar ir bando burti savo kraštiečius panašioms vietinėms varžyboms. Štai, vienas tituluočiausių šienpjovių

Šienpjovys nuo Tauragnų Mindaugas ŽVINKLYS

Arūnas Kakta pernai Gardame per miestelio šventę organizavo šienavimo dalgiu varžybas, Ignas Radžvilas šiemet per Rasas būrė šienpjovius Šiauliuose, dzūkai rugpjūtį ketina organizuoti varžybas Svendubrėje. Ką jau kalbėti apie Vainotiškių bendruomenę, kurie jau ilgus metus Rasų-Šienpjovių šventes rengia, – kalbėjo Ž. Morkvėnas.

Kitas čempionatas – po 2 metų
Renginio organizatorius – Bal-

tijos aplinkos forumas – skelbia, kad kitas Nacionalinis šienpjovių čempionatas vyks tik 2026 m. Bus daroma metų pertrauka, ateityje ketinama renginį organizuoti kas du metus.

„Manome, kad tarpuose tarp Nacionalinių čempionatų bus proga daugiau dė-

mesio skirti vietinėms mažesnėms varžyboms, kurias organizuoja vietos bendruomenės. Tad kiti metai bus savotiškas ruošimasis, atrankos, o 2026 m. vėl visi susitiksime pamatyti, kaip patobulėjome, kokių naujų šienpjovių išugdėme. Taip pat svarstome galimybę teikti paraišką, kad šienavimo dalgiu tradicija būtų įtraukta į nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą, – apie sprendimą keisti čempionato dažnį sakė Ž. Morkvėnas.

Šienpjoviai iš Dzūkijos, iš „Svendubrės“

Taip pat gamtininkas atskleidžia planus tokius čempionatus rengti praktiškai visose šalyse, kur peri meldinės nendrinukės – Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Ukrainoje ir Vengrijoje. Norinčius gauti visą aktualią informaciją, nepraleisti tokių renginių ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, gamtininkai kviečia užsiregistruoti šienpjovių naujienlaiškį svetainėje meldine.lt. Taip pat ragina bendruomenes, organizuojančias šienavimo dalgiu varžybas savo gyvenvietėse, pranešti Baltijos aplinkos forumui, kad šie galėtų į varžybas pakviesti platesnį šienpjovių ratą.

Nacionalinis šienpjovių čempionatas Lietuvoje šiemet vyko ketvirtą kartą. Renginys ne tik prikelia užmarštin išeinantį kultūrinį paveldą, bet ir informuoja ūkininkus ir visuomenę apie ūkininkavimą santarvėje su gamta bei nykstančių rūšių apsaugos būtinybę.